

Ivar ristar egna blad i historien

Nere vid sjön vandrar pensionärerna runt i skeppssättningen. De läser på stenarna, ler och nickar igenkännande, och rätt som det är sjunger de en stump i kör.

"Visans skepp" lockar busslaster med turister till lilla Storebro i norra Småland. På skeppssättningens stenar är 1900-talets allra populäraste visor, sånger och psalmer inristade, som ett minne till eftervärlden.

"Ivar reste stenarna" står det på den främsta stenen, stäven i skeppet. Precis som Varin, han som reste Rökstenen i Östergötland på 800-talet, har Ivar Gustafsson i Storebro försäkrat sig om att hans namn skall leva kvar i århundraden.

Yngste springpojken

Men frågan är om han inte har skaffat sig en plats i historien ändå. En gång var han den yngste springpojken på anrika Storebro bruk. Numera är han mannen som byggde Storebro samhälle.

Det var han som räddade jobben under krisåren på 1930-talet, då brukets tid nästan var ute. Det var han som byggde villasamhället, så att de anställda skulle få anständiga bostäder. Han ligger bakom folkparkens tillkomst, kyrkan och museet.

Nu är han över 80 år och aktivare än någonsin.

— Min man har för mycket att göra, säger hans hustru Ebba och skakar på huvudet. Han kan aldrig säga nej till något, han engagerar sig i allt.

Och så ler hon mot honom och håller upp mer kaffe, rusar ut för att svara i telefonen och notera nya besök som väntar. Hon delar Ivars liv.

Han ser nöjd ut och så vänder han sig mot fotografen.

"Hyggligt fruntimmer"

— Du, säger han, lyssna till mitt råd. När du gifter dig en gång i tiden, se då till att du får

och Café Norrköping var med som rådgivare, och resultatet blev de 40 visor som nu finns inristade.

— Jag frågade regeringen om jag kunde få göra detta skattefritt, men det blev nobben. 65 procent av kostnaderna för skeppssättningen är skattepengar, jag betalar det sista av detta i februari nästa år. Nu lever vi på Ebbas pension.

Ivar Gustafsson har bestämda åsikter om pensionärernas villkor i Sverige i dag.

"Fruktansvärt slöseri"

— Först vid 65 års ålder är en människa fullärd, hävdar han. Då kastas man på soptippen. Det är ett fruktansvärt slöseri med resurser. Pengar fattas till kulturen överallt. Myndigheterna borde säga till pensionärerna att det som statens kulturråd klassar som kulturarbete, det får du göra skattefritt. Det skulle sätta fart på pensionärerna, kulturen skulle vinna på det och många bäddar skulle stå tomma på långvården.

När Ivar Gustafsson själv blev pensionär rev han sönder sin almanacka för att slippa tänka på tiden.

— Namnet Örmmaskiner var vilande, så det tog jag upp igen. Nu köper, renoverar och säljer jag maskiner och vinsten går till kulturarbete.

Barn på nytt

— Det finns ett ordspråk som säger att man blir som barn på nytt när man blir gammal. Och det är sant. Jag har haft roligt i hela mitt liv, men aldrig roligare än nu.

Ivar och Ebba har druckit sitt morgonkaffe redan klockan sex på morgonen. Då går Ivar ner till skeppssättningen och plockar fimpar och skräp, städar av kaffeborden och hissar flaggan. Sedan skall museet öppnas och alla turister och besökare tas emot.

Museet är fyllt med gamla saker som en gång tillverkats i Storebro. Här finns värmeapparater, gengasaggregat, svarvar och båtar. Ebba och Ivar har rest runt på auktioner och köpt upp pannor, grytor, strykjärn och möbler till den siste hammarsmedens lilla stuga som öppnas som en del av museet. Ivar har rustat upp Storebros äldsta hus för tre miljoner kronor (pengar från "pensionärsfirman" Örmmaskiner). Den

faktiskt en ren investering att se till att folk mår bra.

Nere vid sjön ligger folkparken med dansbanan alldeles vid strandkanten.

— 1946 fanns det så mycket ungdomar här så vi var tvungna att bygga en folkpark, säger Ivar. Massor med ungdomar kom och jobbade frivilligt, vi höll på i tio år och visst blev det väl fint?

Byggede egen kyrka

När kyrkan skulle byggas blev det ett fasligt ståhej. Kyrkfolk i Vimmerby tyckte att Storebrofolket gott kunde ta bussen in till deras kyrka. Men Ivar och Storebroborna gav sig inte, och kyrkan byggdes.

Hjärtat i Storebro bruk AB är den gamla herrgården, byggd i början av 1800-talet som bostad åt brukets ägare. Nu fungerar huset som brukskontor, både för den mekaniska delen av företaget och för båtbyggeriet.

Storebro Mekaniska såldes för ett halvår sedan, och Ivars söner ägnar sig helt åt båtarna. Produktionen startade efter andra världskriget, då estländare kom som flyktingar till Storebro och fick jobb på AB Örmmaskiner. Många av dem hade varit båtbyggare i sitt hemland, och den sysselsättningen fortsatte de med.

Nu tillverkas bara motorbåtar. Att segelbåtstillverkningen måste läggas ner för några år sedan, beklagar Ivar. Försäljningen av Storebro Mekaniska tycker han också var lite trist. Och för sin hustru skall beklagar han att familjen tvingades sälja sin vackra villa vid Stångån och flytta in i en mindre och billigare för att klara skatteskulderna när han pensionerades.

För övrigt beklagar han ingenting. Han är i grunden optimist, säger han. Ett av hans närmaste projekt är en bok till Sveriges ungdom.

— Jag vill tala om för dem vilket underbart land vi lever i. Jag har 15 pärmar med material och 3 000 negativ.

Också svåra problem går att lösa.

Naturen läker

— Folk är oroliga för miljöförstörelsen, men jag är övertygad om att naturen kan läka, bara vi slutar att grisa ner. Och numera har vi kunskaperna. När jag skulle köpa in-

och notera nya besök som vantar. Han ser nöjd ut och så får han sig mot fotografen.

"Hyggligt fruntimmer"

— Du, säger han, lyssna till mitt råd. När du gifter dig en gång i tiden, se då till att du får en tjej som ställer upp. Som min hustru har gjort, i 56 år. Ett verkligt hyggligt fruntimmer.

Och så berättar han om starten på äktenskapet och starten på företaget.

— Jag blev springpojke på bruket 1923. Tio år senare hade bruket bara 75 anställda, 60 var ute på nödhjälpsarbete. Det fanns inte ens pengar till att betala springpojken lön, jag hade ett helt års avlöning inestående. För de pengarna köpte jag och ett par kompanjoner en svarv och så köpte vi smedernas gamla lada. Där började AB Örnmaskiner.

— Men det kallades "Firma natt och dag" av folket i byn, den, inflikar hustru Ebba som kommit tillbaka. Den var igång dygnet runt.

— Det fanns ingen restaurang här, fortsätter Ivar, så min nyblivna hustru serverade

mat till jobbarna. De fick frukost, lunch och middag för 1:75 om dagen. Senare skötte hon representationsmiddagarna.

Och hon fortsätter att stödja Ivar. Som när det gäller skeppssättningen, t ex.

— Vi var på utflykt, säger Ivar. Vi har rest mycket utomlands i vårt liv, men numera tycker vi allra mest om att packa matsäckskorgen och resa i vårt eget fantastiska

land. En dag 1978 hamnade vi vid Rökstenen, och då sa vi till varandra: Varför gör inte vi något som detta? Jag tog fram kameran och Ebba tog fram måttbandet, och så började vi planera.

Idén var född. Ivar kontaktade Astri Taube som blev mycket entusiastisk, och hjälpte till med visvalet.

— Det var svårt att få fram stenar som är absolut sprickfria och inte fryser sönder. Det

var lite jobbigt att få fram de 1,7 miljoner kronor som behövdes. Men det allra svåraste var att välja ut de visor som skulle vara med.

Visans vännar, Musikaliska akademien, Svenskt visarkiv

Minns allt

— Där vill jag ha en konstsmid som kan göra en ljusstake eller något liknande som vi kan lura på turisterna, säger Ivar och ler.

Han visar oss runt i samhället. Han minns allting, priserna på de 300 enfamiljshus han lät bygga, människorna som bodde där och alla årtal.

— Att bygga ett samhälle, det är roligt det, säger han. Men man kan inte göra det själv, det gäller att få människor med sig. Vi ville att de anställda i företaget skulle känna sig som om de vore aktieägare. Och vi ville att de skulle trivas med sina liv — det är

Naturen läker

— Folk är oroliga för miljöförstörelsen, men jag är övertygad om att naturen kan läka, bara vi slutar att grisa ner. Och numera har vi kunskaperna. När jag skulle köpa industrimark i Västervik 1968, gick det inte att vistas i närheten av sjön. Den stank. Nu är vattnet renat, människor kan både bada och fiska där.

Ivar lever intensivt och oftast blir det varken tid för lunch eller för vila.

— Jag har haft ett förbaskat skojigt liv, och jag har mycket kvar att göra. Det finns människor som bara går omkring och tycker synd om sig själva. Och vet du, säger Ivar och ler, dem är det egentligen synd om!

FOTNOT: På lördag är det ett år sedan skeppet invigdes. Det firas med en viskonsert i Hembygdsparken.

Text:

SUSANNE HASSELQVIST
Foto: BERNT-OLA FALCK

Båttillverkningen kom igång efter andra världskriget och gjorde Storgö bruket känt över hela världen

En gång var Ivar Gustafsson den yngste springpojken på Storebro bruk. Nu är han mannen som byggde Storebro samhälle

VIDEVISAN UR STUNG

SOV DU LILLA VIDE-UNG
ÄN SÅ ÄR DET VINTER
ÄN SÅ SOVA BJÖRK OCH
ROS OCH HYACINTES
ÄN SÅ ÄR DET LÅNGT TILL
INNAN RÖNN I BLOMMA
SOV DU LILLA VIDE-UNG

— Min Ebba har stått upp vid min sida i 56 år, säger Ivar. Ett verkligt hyggligt fruntimmer!

— Det var svårt att få fram stenar som är sprickfria och inte fryser sönder, säger Ivar Gustafsson. Det var svårare att få fram de 1,7 miljoner kronor som behövdes. Men det allra svåraste var att välja visorna